

mulierum, jehož autorkou je zřejmě záhadná *Trotula*, a zejména *Avicennův Canon*, který se od 13. století stal základní příručkou); od konce 13. století byly zařazovány do velkých encyklopedií psaných v národních jazycích, takže se dostaly i k širší veřejnosti.

V této tradici nejsou tělo a sexuální rozkoš nutně spojovány se zlem; první starosti zůstává zdraví. Nicméně nejvýznamnější diagnostiky lehce uspokojily morálku a ovlivňovaly názory na tuto problematiku.

1. Sperma je nečistším extraktem krve. Převládá myšlenka, že tato vzácná tekutina, složená z krve a pneumatu, představuje „život v tekutém stavu“, a že se na jejím utváření z velké části podílí oblast krční a oční.

2. Spasmus je dosti vyčerpávající námahou; má se za to, že se rovná dvěma pouštěním žilou. Z toho vyplývá, že je třeba se svým rozplozovacím kapitálem dobře hospodařit, nezačínat příliš brzy, aby tělo nezesláblo, a vždy provozovat tuto činnost s mírou. Neboť retence spermatu je sice nezdravá, mnohem nebezpečnější je ovšem přemíra pohlavního styku; zkracuje život (důkazem a *contrario* je pozoruhodně dlouhý život eunuchů), vysušuje, a tím vysiluje tělo, oslabuje mozek, ničí zrak, způsobuje hloupost...

3. I když je jedinec obdařen mimořádným temperamentem a dobrými schopnostmi (hubení mají prý více spermatu než tlustí, sangvinici jsou lépe disponovaní než melancholici), i když je období příznivé pro touhu (mužská potence je nejvyšší v zimě, ženská v létě; podzim muže a ženu rozděluje, jaro – sexuální optimální období – je pudí k sobě), nikdy se nesmí uspokojování tělesných potřeb přehánět. Arnold z Villanovy povoluje na počátku 14. století dva až tři styky týdně – víc ne.

4. Ženu je třeba umírnovat, neboť více podléhá touze (je vlhká, studená, křehká, otevřená a měkká, tudíž více animální), je mnohem více než muž schopna opakované slasti, kterou nelze jen tak ukojit (když se žena stane obětí znásilnění, má se za to, že to pro ni představuje rozkoš). Je tedy důležité, aby se muž nepouštěl do přehnaných něžností, vyvolávajících u ženy nevázanost, kterou by již nedokázal ovládnout. Měl by ale ženu uspokojit tím, že jí oplodní.

5. Hygienické i erotické kvality pohlavního styku se váží k jeho rozplozovací hodnotě. Ženská anatomie (lépe řečeno představa o ní) je vysvětlením organického vztahu mezi ženskou rozkoší, koitální normalností (proniknutí) a rozplozovacím účelem. Ženské genitálie jsou vlastně symetrickým obrazem mužských pohlavních orgánů. Podle jedné z velkých lékařských tradic (Galénos) musí obojí sémě přispívat k rozmnožování společně; jinými slovy, žena také musí vylučovat sémě, aby dosáhla ukojení. Pro zastánce aristotelické tradice existuje jen jedno sémě, totiž mužské sperma. Dítě proto náleží otci a žena jako pasivní příjemce je jen životelkou zárodka, jenž jí cizí.

Zjednodušeně řečeno, lékaři i filozofové se shodně domnívali, že duševní zdraví je nepřímou úměrnou pohlavní zdatnosti. Tělesné touhy jsou v prvé řadě přestupkem proti rozumu, až posléze hříchem proti Bohu. Fyzická rozkoš je naprosto odlišná od rozumového potěšení, je to nezvládnutelná síla, „divoký a rozrušený pán“, jakýsi druh šílenství či zuřivosti. Tak to opakují po Římanech, Řecích a Ara-

bech i filozofové ve 13. století. Pohlavní touha podvrací a rozkládá lidskou bytost; pohlavní orgány jako nejzranitelnější část člověka nejsou pod plnou kontrolou naší vůle, jak tomu bylo kdysi, v mytických dobách, například v pozemském ráji.

V judaismu i v mnoha jiných starověkých náboženstvích je sex v nebezpečně úzkém vztahu k posvátnu, a muži se k němu musí rituálně připravit. Ačkoli sám Kristus hovořil o nečistotě jen velmi málo, jedním z nejobecněji přijímaných náboženských přesvědčení pozdního starověku je názor, že ti, kdo žijí v kontaktu s posvátnem, se tohoto největšího znečištění musí vyvarovat, neboť nejvíce oddaluje člověka od božství.

Souhrnem řečeno, církve přejala značné množství starších pojetí, zahrnula je do své vykonstruované argumentace, a vytvořila tak celou antropologii; Jan Zlatoústý, Ambrož, Jeroným a Augustin pro ni definovali místo pohlaví v Božím díle a úlohu pohlavního styku v životě křesťana. Vzhledem k přesvědčení, že „časy se krátí“ (Pavel), a ke skutečnosti, že většina církevních Otců byla mnichy či poustevníky, není divu, že pokud jde o sexualitu, představovala nejuznávanější hodnotu zdrženlivost. Protože sexualitu nebylo možné zcela zavrhnout, bylo rozlišení pohlaví vykládáno jako následek pádu. Při vzkříšení mrtvých bude toto rozlišení zrušeno a přirozenost bude znovu sjednocena.

Tento myšlenkový proud, činníci ze sexuality důsledek Božího trestu, se nutně snažil potlačit pohlaví, znamením pádu a hříchu. Sex, ve své podstatě špatný, se stal protikladem posvátna. V triádě stupňů dokonalosti zaujímají nejvyšší pozici *virgines* (panny); teologové zabývající se panenstvím považují asexuální život (nazývaný andělským) za jistou známku přílnutí k Bohu a za příklad hodný následování. Nadřazenost *oratores* (kněží) souvisí s jejich odříkáním či zdrženlivostí, a tak kněz díky své – leckdy imaginární – cudnosti získává morální autoritu nad *conjugati* (žijícími ve sňatku) a ostatními.

V této hierarchii hodnot nebylo příliš místa pro úvahy vyzdvihující manželství jako „lék na chřtí“, „alternativu k zatracení pro ty, kteří se nedovedou ovládat“, jako jediný přijatelný způsob spojení za účelem ovládnutí tělesnosti, a tudíž i chaosu. Po vzoru evangelijních a římských modelů začali Otcové hovořit o *ordo conjugatorum* (řádu manželského života) a vypracovali teologii manželství, v níž chtě nechtě – dosti pozdě a jen poskovnu – nalezli místo i pro sex. Ovšem jen z toho důvodu, aby se tato činnost používala náležitě a byla zcela podřízena svému vymezenému účelu – rozmnožování, neboť jinak je zcela zavrženíhodná. Proto je třeba striktně dodržovat pravidla a rituály pro tělesný styk, jež rovněž slouží k zmírnění žádosti. Po celá staletí se používal mnohokrát opakovaný Augustinův výrok, že „cizoložný je i ten, kdo příliš hoří láskou k vlastní ženě“. Bez hříchu může být jediné takový styk, který manželé provádějí za účelem rozmnožování. Manželé neheřší, pokud vracejí dluh (*debitum*) a uspokojují potřebu toho druhého, kterou sami nepocítují. Je ovšem naprosto nutné vyhýbat se situacím či chováním, jež podporují chřtí, omezit pohlavní styk na noční dobu, vyhýbat se nahotě, nevyvolávat smysluplnost gesty, zpěvem či vyzývavými postoji. Doporučuje se také příliš se nepřejídat, neboť větší množství masa a vína vzbuzuje tělesnou žádost. Rovněž tak ovládat své tělo, aby se co nejvíce snížil počet styků. Za tímto účelem